

מראי מקומות- בבא מציעא י'

הפני יהושע דמה שלא רצו תוס' להביא רא"י ממתני', היינו משום דבמתני' אמרי' למסקנא דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי, וא"כ באמת לא נעשה שלוחו לזכות בו. וע' **בנתיבות** (ק"ה, ב') דביאר סברת רש"י ע"פ מש"כ החי' הר"ן הנ"ל דצריך שיהי' שלוחו של בעל הממון, והיכא שעושהו שליח הוי הוא שלוחו של בעל הממון (דכיון דהלוח אינו נחשב בעל הממון, וכ' דגם המלוה האחר אינו חשיב בעל הממון, ומש"ה מהני שליחות [אולם צ"ע למה אין כאן החסרון האחר, דהיינו מה שהוא חב לאחרים, ומ"ש זכ"י משליחות לענין זה]). ועפ"ז תי' גם קו' הרא"ש ממתני', דאין שייך להק' ממציעאה, דודאי במציעאה לא מהני מה שעשאו שליח, לפי שסכ"ס אינו שלוחו של בעל הממון, ולכן ודאי לא מהני מה שתפס. וע"ע **בקצות** (ק"ה, א') שהביא מה שהק' **תוס' בגיטין** (יא:): על שי' רש"י, איך מחלק בין זכ"י לשליחות, הרי זכ"י מטעם שליחות הוא. ותי' הקצות ע"פ מה שיסד שם, דמה דאמרי' דזכ"י מטעם שליחות הוא, גזה"כ הוא, ולא סברא דאנן סהדי דעושהו שליח (דלא כשי' **תוס' בכתובות** [יא:]). ועפ"ז כ' דכיון דהיכא דחב לאחרים אינו זכות ממש, שהרי זכות לזה וחוב לזה, ולכן לא מהני מדין זכ"י, דבזה לא נתחדש פרשת זכ"י, וממילא אינו שליחות. אבל היכא דעשאו שליח בפירוש, שפיר מהני אפי' במקום שחב לאחרני.

(ג) **שאני פועל דידו כיד בעל הבית- ע' במחנה אפרים** (שלוחין י"א) דדן על גדר הדברים, דמ"ש משליח, הרי שלוחו ג"כ כמותו, ומ"ש דיד פועל כיד בעה"ב טפי מזה. וביאר "דכיון דפועל גופו קנוי לבעל הבית לגמרי, חשיב ידו כיד בעה"ב ממש", ועפ"ז כ' דהיכא דשליח אינו מכוין לזכות לחבירו, לא מהני, אבל היכא דהפועל רוצה להגביה המציעאה לעצמו, כיון דשכור לכל עבודתו (אף אם עבודתו הוא הגבהת מציעאה), א"כ אפי' אם כוון לזכות לעצמו לא מהני, דידו כיד בעה"ב ממש. וכע"ז אי' **בריטב"א**, דאי ידו כיד בעה"ב חשיב, א"כ "חשיב הא קניי קני' "

(א) **ר"נ ור"ח דאמרי תרוייהו המגביה מציעאה לחבירו לא קנה חבירו- כ' החי' הר"ן (יב),** דמה דאמרי' לא קנה חבירו א"כ שייך בה מגו דזכי לנפשי', היינו משום דא"א לזכות לחבירו מתורת שליחות א"כ נעשה שלוחו של בעל הממון, ובמציעאה אין בעל הממון. והעיר **הנתיבות** (ק"ה, ב'), למה לא כ' טעם דאי' בגמ', לפי שהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים. ותי' ע"פ מש"כ **הפני יהושע** (כתובות פד:), דמה דלא מהני תפיסה לבע"ח במקום שחב לאחרים, היינו משום דהוי שליח לדבר עבירה, וכיון דאי' בסוגיין דבחצר לא אמרי' דאשלד"ע, א"כ ע"כ הי' שייך שליחות לתפוס חוב לאחרים ע"י חצר, וע"כ הי' צריך הר"ן לטעם אחר, דהיינו דאין כאן שלוחו של בעל הממון. **ומה דלא** אמר ר' נחמן טעם דאין כאן שלוחו של בעל הממון, כ' הנתיבות ד"ל דר' נחמן ס"ל דזכי' לאו מטעם שליחות היא, וא"כ אפי' היכא דאין שייך שליח של בעל הממון, מ"מ צריך להועיל עכ"פ מדין זכ"י, וע"ז אמר דמה דלא מהני, היינו משום דהו"ל תפיסה במקום שחב לאחרים [וצ"ל לפ"ז, דאפי' אם זכ"י לאו מטעם שליחות, מ"מ שייך הכלל דאין שליח לדבר עבירה אפי' בזכ"י, דאל"כ נמצא אפי' מה שאמר הגמ' למעשה, דתופס לב"ח במקום שחב לאחרים, לא שייך אם זכ"י לאו מטעם שליחות, ע"פ ביאור הפנ"י הנ"ל]. וע"ש עוד שהק' על הר"ן, למה מהני תפיסה לב"ח אפי' במקום שאינו חב לאחרים, הרי אין הוא שלוחו של הלוח, וא"כ אינו שלוחו של בעל הממון. וכ' דעכצ"ל דהלוח אינו נקרא בעל הממון, שהרי משועבד הוא להמלוה וליכא לאשתלומי לי' ממקו"א (וגם ע"י התפיסה לא יצא מרשות הלוח לגמרי, דאם רוצה יכול לסלק המלוה במעות אחרים), ולכן שפיר מקרי שלוחו של בעל הממון.

(ב) **לא קנה- פרש"י** דכיון דלא עשאו המלוה שליח לתפוס, לא קנה. אולם כ' **תוס' דמוכח** מהא דיימר בר חשו בכתובות דאפי' אם עשאו שליח לא מהני. וכ' **הרא"ש** (כ"ז) דמגופא דמתני' מוכח כן, דמיירי בעשאו שליח לזכות, וע"ז אמרי' המגביה מציעאה לחבירו לא קנה חבירו משום דתופס לבע"ח וכו', וע"כ דאפי' בשליחות אמרי' כן. וכ'

וממילא יכול לקנות החפץ בקנין חצר. אבל הביא מהרמב"ן דס"ל דבגט לא מהני זריקת הגט לתוך ד' אמות שלה אלא משום כל המקדש וכו', דהיינו דאינו אלא מדרבנן. וביאר האבנ"מ, דגם הרמב"ן מודה דקנין ד' אמות מהני מדאורייתא, אלא דהגדר הוא, דהפקירו חז"ל חפץ הנקנה, לא מקום הד' אמות. וא"כ, בגט, דצריך שיהי' ניתן לתוך ידה דוקא, א"כ אף דקנתה הגט מדאורייתא, מ"מ אי"ז נחשב נתניה לידה, ולכן לא מהני הגירושיין מה"ת, אלא משום דכל המקדש וכו'. וע"ע **בבעל המאור בשבת** (לו: בדפיו) דכ' דהעברת ד' אמות ברה"ר הוא תולדה דהוצאה מרה"י לרה"ר, "לפי שד' אמות של אדם בכל מקום קונות לו, וכרשותו דמיין, וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר, כמוציא מרה"י לרה"ר דמי"ן [ולכאור' צ"ל דאע"ג דקנין ד' אמות תקנת חכמים היא, והעברת ד' אמות הוא מה"ת, צ"ל דבאמת יש לו ד' אמות ברה"ר, אבל מ"מ מה"ת אי"ז מספיק "שלו" לענין קנין, אולם ע"פ זכות זה שיש לו בהמקום, תקנו שיהי' לו ג"כ הכח לקנות באותן ד' אמות].

(ז) **ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום - כ' הרשב"א** דמשמע מדברי הראשונים, וכן דייק **מרש"י**, דלא תקנו חז"ל כן אלא לענין מציאה, דכל הסברא הוא דלא ליתיה לאנצויי, ובמקח ובמתנה, דלא שייך סברות אלו, לא תקנו ד' אמות (ולכאור' כן משמע מדברי רש"י בד"ה קונות לו). אולם הרשב"א ס"ל דלא חילקו חכמים בתקנתם, ולכן ס"ל דדין ד' אמות בכל קנין (וכ"כ הריטב"א). אלא דהק', א"כ למה צריך קנין משיכה, וכו' במכר ובמתנה, תיפוק ליה דקונה משום ד' אמות. ותי' דלא אמרי' דד' אמות קונה לו אלא היכא שהקונה בא שם מעיקרא, ושוב בא הכלי לו במקום זה, אבל היכא דהכלי הי' במקום זה מעיקרא, אז בעל הכלי כבר קונה הד' אמות שם, וממילא שוב אין הקונה יכול לקנות שם.

(ח) **כיון דנפל, גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דלקני, וכו' - כ' הנמוקי יוסף** (ה. בדפיו) דמה דלא קני הוא משום דתקנת חכמים הוא, וכל שאומר אי אפשר בתקנת חכמים כגון זו, שומעין לו. וכן הביא בחי' הר"ן מ"א, אבל מהרשב"א הביא דה"ה בקניות דאורייתא, חדא דאינו קונה בע"כ, ועוד דהו"ל כעודר בנכסי הגר וסבור שלו הן דלא קנה. וע"ש

אלימתא ליומיה, כדאמרי' גבי עבד כנעני, שידו כיד בעה"ב". **וע"ע בנתיבות** (קפ"ח, א') דהק' איך מהני יד פועל, הרי אף אם ידו כיד בעה"ב, מ"מ לכאור' אינו עדיף מחצר, וא"כ לכאור' חצר מהלכת הוא, ולמה קנה. וכ' דכיון דהגבהה מהני אף אם רק מוגבה מכוחו, ואי"צ להיות בידו דוקא (וכדאי' בתוס' לעיל ט.), לכן כיון דהבעה"ב ציוה להפועל להגביה המציאה, א"כ נחשב מוגבה מכוחו, ולכן שפיר קנאו בעה"ב (ואה"נ, אם אינו מגביהו אלא נטלו בידו, אז לא יקנה הבעה"ב).

(ד) **כל כמה דלא הדר ביה... כי הדר ביה טעמא אחרינא וכו' - הק' השטמ"ק בשם מהר"י אבוהב**, למה האריך הגמ' כ"כ, לכאור' מתורץ כבר במה דאמר כל כמה דלא הדר ביה וכו', וכ' **דרש"י** תי' זה קצת. אולם הוא תי' באור"א, דס"ל להמקשן דמה שיכול הפועל לחזור בחצי יום הוא לטובתו, וא"כ הי' מקום לומר דהיכא דהגביה מציאה, יהי' ג"כ לטובתו שלא יהי' נחשב לפועל, וא"כ י"ל דשלו הוא. וע"ז תי' התרצן דזה אינו, אלא דמה שיכול לחזור בו, היינו משום שהקב"ה רוצה שלא יהי' ישראל עבדים זל"ז, וא"כ עד שיחזור עדיין יד בעה"ב הוא.

(ה) **דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי - פי' הרשב"א**, דהיינו דהשליח לא הי' דעתו כשהגביהו בשביל חברו, ולכן לא מהני. ומשמע מדבריו דאם הי' דעתו בשבילו, דבאמת הי' מהני, אע"ג דאמר תנה לי ולא זכה לי. וע' בלשון **רש"י**, שכ' "ואע"פ שהגביה לצורך חברו, וכו'", ודייק **הרש"ש** דמבואר דאפי' אם אמר בפירוש דהגביהו בשביל חברו, אם אח"כ חזר בו יכול לחזור בו, ודלא כהרשב"א. ומדמה זה למה דאמרי' דכיון דנפל עלי' גלי דעתיה דלא ניחא ליה לקנות בהד' אמות, וה"ה הכא, דלא ניחא ליה לקנות ע"י הגבהה השליח. וע' **בש"ך** (תו"מ רס"ט, ה') שדייק כן מהטור ג"כ, וע"ע **בנתיבות** (שם, ו').

(ו) **ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום - ע' באבני מלואים** (ל', ה') שהביא שנח' הראשונים בגדר קנין ד' אמות. דהר"ן ס"ל דחז"ל הפקירו הד' אמות, ועשאוה לחצרו,

איי"צ לעשות מעשה קנין. אלא המח' הוא רק בענין התיחסות של המעשה קנין לבעל החצר, האם נחשב החצר לשליח שעשה מעשה קנין יד בשביל המשלח, או דלמא החצר הו"ל כמו ידא אריכתא של הבעה"ב.

(ג) **וכי היכי דשליחות לית ליי, חצר נמי לית ליי-** ע' בקצות (רמ"ג, י"א) שהק' מכאן להשיטות דס"ל דיש לקטן זכי' מן התורה, דנהי דלא יועיל לו מטעם שליחות, אבל לימא דמהני עכ"פ מדין זכיי' (וכי' עפ"ז לבאר הוכחת תוס' בכתובות יא. דאין לקטנים זכי' מן התורה), וצ"ע.

(ד) **אלא מעתה, האומר לאשה ועבד צאו וגנבו וכו'- הק' רעק"א,** "לא זכיתי להבין כראוי, דמה בכך דלא הוי בני חיובא לשלם, הא מ"מ הוי בני חיובא, דעוברים על לאו דגזילה, ומצד זה מקרי בני חיובא כמו עבירה דעלמא". וע' בחי' ר' שמעון (י"א, א') שכ' דלכאור' זה תלוי בב' תירוצי תוס' (ד"ה דאמר) דחולקין אם השליחות בטל כלפי חלות הקידושין או לא. דהיינו, דאם אמרי' דהקידושין חלין, רק שאין המשלח חייב כיון שהתורה אסרה, א"כ י"ל דה"ה לענין גניבה כן, נהי דהאשה והעבד מוזהרין כלפי האיסור, אבל אם לאו בני חיובא ניהו כלפי התשלומי גזילה, א"כ י"ל דשפיר יהי' המשלח נתחייב בהם, אף דלא יהי' עובר האיסור גזילה, כיון שעבד ואשה בני איסורי גזילה הם. אולם ע"ש מה שהק' ע"ז, ומש"כ שם באריכות.

(ט) **אמר רבינא, היכא אמרי' אשלד"ע, היכא דשליח בר חיובא- ע' שטמ"ק בשם גליין,** שהבין דלישנא זו ס"ל דאשלד"ע תלוי בסברא דדברי הרב ודברי התלמיד, וכו', והיכא שאין שייך סברא זו (כמו במי שאינו בר חיובא), לא אמרי' אשלד"ע. ובר"ה דאמר, נקט דהטעם דמי דס"ל דתלוי באי בעי עביד, וכו', אינו תלוי בסברא דדברי הרב, אלא הכל תלוי באם דבר זה עבירה הוא לו או לא. וע' בתוס' ר' פרץ, דס"ל דלכ"ע תלוי בסברא דדברי הרב, אלא דנח' היכא שיש סברא דדברי הרב במעשה זו, כגון שיש לו איסור דלפני עור, אבל אין שייך דברי הרב בהעצם איסור, דמר סבר בכה"ג אמרי' אשלד"ע, ומר

עוד שהביא מהרא"ה דלהלכה נדחה סברא זו, ואפי' בקניות דרבנן לא אמרי' דגילה דעתו דניחא ליי' שלא לקנות בקנין זה, והר"ן חולק עליו. וע"ע במשנה למלך (זכי' ב', ט') דכ' לדון במי שעושה קנין שאינו מועיל, ובאותה שעה עושה קנין המועיל, אם מהני או לא. והביא דלפי מה שפסק השו"ע דמהני קנין ד' אמות דסוגיין (כשי' הרא"ה), א"כ יהי' קונה גם בכה"ג, אבל זהו רק אם הי' באותה שעה. אבל אם לא עשה קנין המועיל באותה שעה שהי' רוצה לזכות ע"י הקנין שאינו מועיל, זה לא מהני לכ"ע. וע"ע ברעק"א כאן שהאריך בענין זה. ונפעם הקשיתי להרה"ג ר' רפאל שמואלביץ זצ"ל, דלפי מה שאמר בשם אביו הגר"ח זצ"ל, וכן מטין בשם האחרונים, וכ"כ החזון איש בשם אביו, דעיקר מה שפועל הקנין הוא הדעת, והמעשה קנין הוא רק לגמור את הדעת, א"כ מה שייך זה בקנין המועיל וקנין שאינו מועיל, הרי אם מה שדעתו לקנות אינו ע"י מעשה קנין המועיל, א"כ איך שייך שמעשה קנין זה יועיל לגמור דעתו, הרי בדעתו אין מעשה זו שייך לחלות הקנין כלל, והניח הקו' בצ"ע.

(ט) **ר' פפא אמר כי תקינו ליי רבנן וכו'- ע' ברא"ש (כ"ח)** שלא הביא אלא תי' זה, ומשמע דס"ל דר' פפא פליג על תי' קמא, וקיי"ל כר"פ (וע' לעיל שהבאנו ג"כ מה שהבאנו מה שנח' הראשונים בזה).

(י) **ואע"ג דזכה ליי רחמנא בגוה, וכו'- כ' הריטב"א** דמה שהאריך הגמ' כ"כ בזה, היינו משום דס"ל לר"פ דתקנו ד' אמות גם ברה"ר וסימטא, ולכן הי' מקום לסבור דשדה בעה"ב לא יהי' גרע מזה, לזה אמרי' דגרע וגרע, ולא תקנו לו אלא ללכת וללקוט פאה, ולא לקנות.

(יא) **מר סבר חצר משום ידה אתרבאי- פרש"י,** דכתי' ונתן בידה, וידה רשותה משמע. ותמוה, הא אי' בהמשך הסוגיא דלמדין הא דחצר מטעם יד או משום דכתי' ונתן ודרשי' מ"מ, או מאם המצא תמצא (וכבר נתקשה הריטב"א בזה). וכ' המהרש"א מהדו"ב דכוונת רש"י לומר דאחר שנתרבה חצר מאיזה פסוק שהיא, אז מפרשי' דידה דכתי' משמע רשותה, ומזה הטעם מרבה אותו הכתוב.

(יב) **ומר סבר חצר משום שליחות אתרבאי- כ' הדבר אברהם (א', כ"א, כ"ג)** דודאי כ"ע מודו דהמעשה קנין הוא קנין יד, דאטו שליח

סבר לא אמרי' [ולכאור' כל זה תלוי בהסמ"ע ורעק"א. ע'
בדברינו בקידושין מ"ב].

(זז) א"נ, איש דאמר לאשה אקפי לי קטן- הק' הקובץ הערות (ח', ה'), כיון דאי"ז איסור לה, א"כ למה חייב שולחה, הרי זהו כמו מי שאמר לנכרי לעשות מלאכה בשבת, דמדאורייתא אין איסור בדבר, דהא מלאכה מותרת לנכרי. וכ' שם לחלק, דהיכא דעיקר האיסור הוא תוצאת המעשה, בזה שפיר אמרי' דיש שליחות, ושייך לחייב שולחו, כיון דסכ"ס נעשה התוצאה בשליחותו. אבל אם עיקר האיסור הוא בהעשיי', כמו מלאכת שבת, הרי אז לא שלח הישראל להגוי לעשות מעשה איסור, דמלאכת שבת ע"י גוי מעשה היתר הוא.

(יז) ומי איכא למ"ד חצר לאו משום ידה אתרבאי, וכו'- לכאור' אין ברור מדברי הגמ' מהכ"ת דס"ל להאי ברייתא דמשום ידה הוא ולא משום שליחות. וכ' רש"י, דאי משום שליחות, הא כבר כתיבא הכא ושלחה. וע' בריטב"א שהביא להק' בשם תוס', הא אין לרבות מושלחה אלא בר דעת ובר שליחות, וודאי צריך ריבוי מסויים לחצר. ולכן הביא בשם הר"י לבאר דכיון דפסיק ותני דמגרשה בחצירה, ומשמע אפי' בע"כ, וזה אין שייך בשליחות, דאין שליחות בע"כ, לכן ע"כ מדין יד הוא. וע' ברשב"א שהק' עוד על רש"י, למה צריך ריבוי לרבות חצר בעלמא, כמו בגנבה, הרי כבר נתרבה שליחות בעלמא, וכיון שכן, פשוט הוא דגם חצר בכלל (לפי הבנת רש"י). ותני' דמש"כ רש"י דכיון דמצינו שליחות בגט אשה, וגם כבר מצינו (בגנבה) חצר מטעם שליחות, כוונתו לומר דא"כ י"ל מסברא דגם חצר דאשה הוא משום שליחות, וכיון דכתיב עוד קרא לרבות חצר אשה, ע"כ משום יד הוא. ועפ"ז מיושב גם קו' הריטב"א, דמעולם לא הי' כוונת רש"י לומר דמסברא חיצונה אמרי' דחצר הוי שליח, אלא רק לאחר שכבר כתוב כן לענין גניבה.